

вимірів; за рахунок інших підрозділів підприємства; зацікавленості менеджерів вимірів у підвищенні якості продукції.

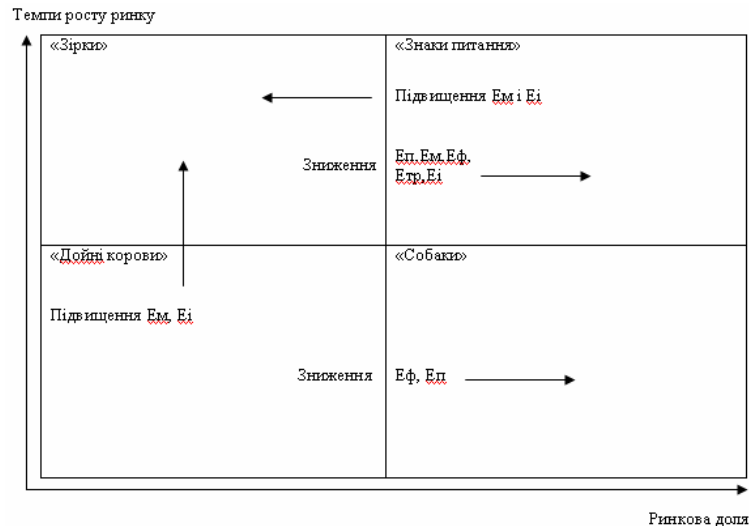

Рис. 2. Схема зміни конкурентного статусу СБО

Умовами для реалізації стратегії домінування в ринковій ніші є ефективна маркетингова і інноваційна діяльність. Багатомірна структура сприяє впровадженню цієї стратегії за рахунок можливості проведення адаптивної цінової, товарної, рекламної та збутової політики на рівні вимірів.

Гнучкість багатовимірної організаційної структури і можливість перерозподілу інвестицій між вимірами сприяє реалізації стратегій впровадження нововведень і негайного реагування на потреби ринку.

Висновки. Розглянута методика оцінки конкурентоспроможності дозволяє конкретизувати конкурентні стратегії, виявляти конкурентні переваги організації і напрямки з вдосконалення системи управління підприємством. В подальших розробках автор пропонує впровадити запропоновану методику оцінки на конкретному підприємстві.

Література

1. Азоев Г.Л. Конкурентные преимущества фирмы. – М.: Новости, 2000.
2. Дорогунцов С., Рейкова М. Современные проблемы технического развития промышленности Украины // Экономика Украины. – 1996. – № 9 – С. 4–11.
3. Кононєєко І. Метод експрес-аналізу рівня конкурентоспроможності продукції // Економіка України. – 1998. – № 2. – С. 80–83.
4. Черчилль Г.А. Маркетинговые исследования. – СПб.: Питер, 2002.
5. Мескон М.Х., Хедоури А.Ф. Основы менеджмента. – М.: Дело, 1992.

Надійшла 26.05.2007 р.

УДК 658

Ю. В. ШУТЯК

Хмельницький національний університет

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто процедуру проведення діагностики економічної системи. Проведено аналіз основних проблем дослідження економічної безпеки. Наголошено на необхідності розробки методики оцінки економічної безпеки підприємства як цілісного інформаційного продукту для забезпечення потреб управлінського персоналу.

Проблема підтримки життєздатності підприємства і постійного покращення показників його діяльності завжди була в центрі уваги і серед економістів-науковців, і серед спеціалістів-практиків. На сьогоднішній день особливий інтерес викликає до себе концепція економічної безпеки підприємства. Вже тривалий час ведуться наукові дослідження в цьому напрямку, проте багато питань так і залишаються дискусійними і не достатньо розробленими. До них відноситься і проблема оцінки економічної безпеки підприємства.

Попри те, що науковцями проводилися дослідження на дану тематику (Олейніков Є.А., Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Плетнікова І.Л. та ін. [1-5]), багато моментів до сьогодні залишаються неузгодженими: немає єдиної думки щодо критерію економічної безпеки, алгоритму діагностики, методів дослідження і того, який

формальний вигляд повинен мати результат діагностики.

Пригадаємо, що розглядається під діагностикою економічної системи і який порядок її проведення. Діагностика економічної системи – сукупність досліджень для з'ясування цілей системи, способів їх досягнення і виявлення недоліків.

Узагальнений алгоритм проведення діагностики економічної системи найчастіше представляють таким чином:

- визначення мети проведення діагностики;
- визначення допустимих часових меж на проведення діагностики;
- вибір методики;
- проведення діагностування;
- висновки та рекомендації.

Як бачимо, вибір методики для одержання бажаного результату залежить від декількох факторів. Одним з цих факторів є те, хто буде проводити діагностику і для кого. Це в значній мірі впливає на правильність постановки мети самого дослідження і окремі задачі, які повинні бути розв'язані на шляху до досягнення встановленої мети, а також орієнтує виконавця в тому, в якій формі слід надати висновки і рекомендації в кінці проведеної роботи.

Якщо говорити про діагностику економічної безпеки підприємства, то перш за все слід наголосити на тому, що це дуже складне комплексне поняття. Як зазначалося ще на початку статті, в сучасній науковій літературі залишається багато неузгоджених моментів з цього приводу. Проблему забезпечення економічної безпеки підприємства відповідно до класифікації управлінських проблем [0] на сучасному етапі розвитку науки можна віднести до слабо структурованих, хоча ще до недавнього часу це була повністю неструктурована проблема.

Характерною рисою неструктурованих проблем є те, що «вони виникають тоді, коли незрозуміла їх сутність, а цілі є невизначеними, альтернативи їх досягнення вимагають пошуку. При цьому критерії оцінки неоднозначні і одночасно суперечливі, найважливіші ознаки описуються якісно і не мають кількісного вираження» [0, с.19]. В слабо структурованих проблемах цілі, альтернативи, критерії, витрати відомі лише частково і їх потрібно виявляти при постановці і аналізі проблеми» [6, с. 18]. Тому те, що науковці постійно сперечаються щодо суті економічної безпеки є природним явищем. І часто це відображається у розбіжностях в розумінні поставленої проблеми і мети дослідження.

Інший аспект, яким не слід нехтувати при проведенні діагностики економічної системи, і зокрема економічної безпеки, є встановлення часових меж. В діяльності підприємства досить рідко бувають моменти, коли є вільний час. Якщо ж такі ситуації виникають, то це скоріше свідчить про негативні тенденції. Крім того, через постійну зміну економічного середовища як ззовні, так і в середині організації, дуже швидко змінюються акценти. Питання, яке було актуальним вчора, взагалі може втратити своє значення через короткий період часу. Більш того, визначення часових меж та періодичність проведення оцінки є одним з факторів вибору методики дослідження на наступному етапі діагностики.

При виборі методики в процесі діагностики, останню можна розуміти не тільки як сукупність методів, прийомів, випробуваних для виконання певної роботи, а як цілісний інформаційний продукт, який повинен задовільняти певні потреби, виконувати визначені функції, відповідати встановленим параметрам, в тому числі вартісним і часовим. Це саме відноситься і до діагностики економічної безпеки підприємства та вибору найбільш прийнятної методики. Проте вибір в даному випадку є ускладненим.

Як вже зазначалося вище, проблема економічної безпеки не відноситься до структурованих проблем. В той же час доволі часто неструктуровані проблеми переходять поступово у слабо структуровані, а пізніше можливо і у добре структуровані чи стандартні. Ознакою таких змін можна назвати те, що частина взаємозв'язків проблеми виражається вже не тільки якісними описовими показниками, але, що особливо важливо, кількісними. Це ми і спостерігаємо щодо вивчення проблем економічної безпеки.

На сьогоднішній день існують декілька підходів до діагностики економічної безпеки, в яких є спроби дати не тільки якісну описову, але й також кількісну оцінку. Загальний огляд існуючих підходів до вирішення поставленої проблеми наводиться в багатьох наукових джерелах за даною тематикою і в окремих з них є інформація щодо їх переваг та недоліків [0, 0].

Основними підходами є:

- 1) індикаторний;
- 2) інтегральний або економіко-математичний;
- 3) ресурсно-функціональний;
- 4) прибутково-інвестиційний.

Виконавцями діагностики на вітчизняних підприємствах виступають спеціалісти самого підприємства. Як виняток можуть запрошуватися фахівці консалтингових підприємств або наукових установ, проте ця практика на сьогоднішній день не є поширеною через нестачу коштів та підсилені заходи з попередження витікання важливої для підприємства інформації. Тому логічним є те, що втрачають свою перевагу ті підходи, що вимагають залучення експертів (наприклад, ряд методик, що базуються на ресурсно-функціональному підході). Крім того, рівень кваліфікації виконавців, а часом і користувачів результатів діагностики може обмежувати використання тих підходів, де необхідно постійно проводити складні розрахунки і уточнення вихідних даних (наприклад, інтегральний підхід передбачає інтегрування сукупності показників, при цьому

використовуються декілька рівнів інтеграції і такі методи аналізу, як кластерний та багатомірний аналіз). Крім того, загальним недоліком більшості запропонованих науковцями методик є складність формування потрібної інформаційної бази.

Після проведення усіх необхідних розрахунків, готуються висновки та рекомендації. Форма представлення результатів може відрізнятися залежно від того, якою була першочергова мета дослідження і для кого готувалися результати. Головними зацікавленими в діяльності підприємства особами є: 1) власники підприємства, 2) менеджери, 3) кредитори, 4) працівники, 5) постачальники, 6) споживачі, 7) суспільство. Проте результати аналізу діяльності підприємства найчастіше цікавлять управлінців і власників. І саме для них найчастіше готуються результати діагностики з відповідними роз'ясненнями. Для цієї групи осіб інтерес представляють ті інформаційні продукти (наприклад, в нашому випадку це може бути методика дослідження, висновки і рекомендації у вигляді завершеного деталізованого звіту) які можуть полегшити чи покращити виконання ними основних своїх функцій, а саме функцій планування, організації, мотивації і контролю. Відповідно інформація, що є результатом проведення діагностики економічної безпеки повинна служити цим потребам, тобто забезпечувати прийняття оптимальних рішень, спрямованих на досягнення пріоритетних цілей підприємства.

Більшість існуючих методик орієнтована на визначення рівня або зони економічної безпеки підприємства і її якісної (описової) характеристики. Так [0] виділяються: зона ідеальної безпеки, зона високої безпеки, зона прийнятної безпеки, зона ризику і зона загрози катастрофи. Іншими прикладами інтерпретації рівнів економічної безпеки можуть бути [0] підтримуючий, мінімальний, дуже низький, низький, середній, високий і дуже високий. Перевагою такого підходу до представлення кінцевого результату дослідження є можливість порівняти діяльність декількох підприємств або одного підприємства за декілька періодів. Недоліком, на нашу думку, може бути в окремих випадках складність проведення більш глибокого аналізу факторів впливу. Крім того, результати діагностики повинні не стільки констатувати факт безпеки чи небезпеки на підприємстві, як виконувати для менеджерів орієнтуючу і мотиваційну функції для прийняття раціональних і вчасних рішень, направлених на вдосконалення функціонування підприємства і укріплення його позицій на ринку.

Отже, діагностика економічної безпеки підприємства є дуже складною процедурою. Недостатня структурованість даної проблеми не дозволяє повністю формалізувати і автоматизувати необхідні розрахунки. Для подолання таких труднощів науковці рекомендують в першу чергу використовувати принципи системного аналізу. Поряд з методами кількісного аналізу можливо використовувати якісні показники для більш повної узагальненої характеристики предмета дослідження. В той же час постійно потрібно працювати над тим, щоб дана управлінська проблема максимально наближалася до структурованої.

Література

1. Ильяшенко С.И. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке // Актуальні проблеми економіки.–2003.–№ 3(21).–С. 12–19.
2. Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія. – К.: Лібра, 2003.
3. Кравчук П.Я. Методологічні засади оцінки рівня безпеки функціонування підприємства // Вісник Технологічного університету Поділля. – 2004.–Ч. 1.–Т. 1.–№ 4.–С. 106–111.
4. Основы экономической безопасности. (Государство, регион, предприятие, личность) / Под. ред. Е.А. Олейникова. – М., 1997. – 288 с.
5. Плетнікова І.Л. Визначення рівня і забезпечення економічної безпеки залізниці: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.04 / Харківська держ. академія залізничного транспорту. — Х., 2001. — 15 с.
6. Филиппова С.В. Управленческий анализ: теория и практика. Цикл «Современные управленческие технологии». – К.: АВРИО. – 2004.

Надійшла 7.06.2007 р.